

Раздзел 1. Заходняя Еўропа

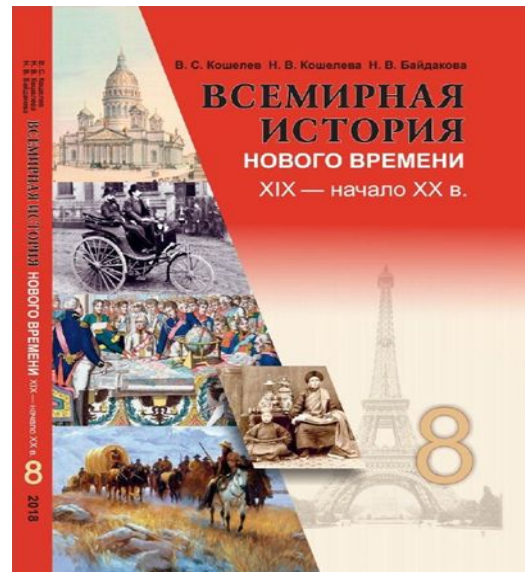
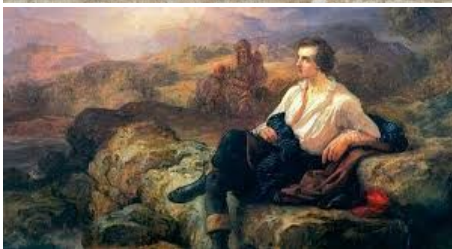
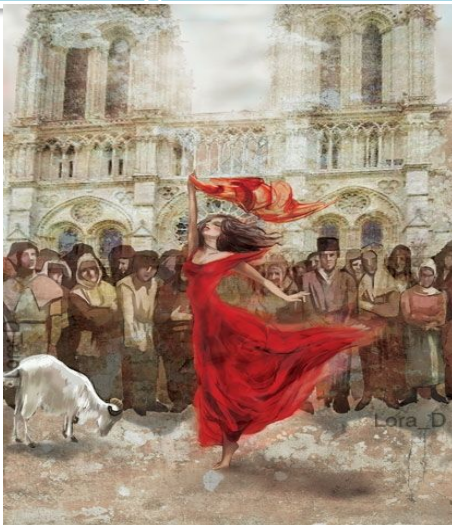
Тэма 10. Мастацкая літаратура

§ 10

«Чтобы дойти до цели,
надо прежде
всего идти...»

Оноре де Бальзак

Душа моя мрачна.
Скорей, певец, скорей!
Байрон

Вы будзеце ведаць, умець, даведаецеся:

ведаць:

- азначэнне паняццяў: рамантызм, рэалізм, дэкаданс;
- імёны культурных дзеячоў Заходняй Еўропы ў другі перыяд Новага часу;
- помнікі літаратуры XIX- пачатку XX стст.;

умець:

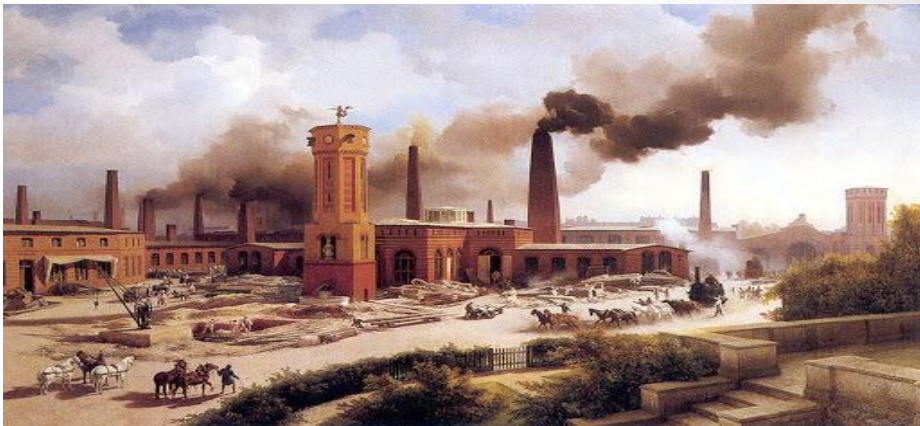
- сінхранізаваць развіццё напрамкаў і рухаў у мастацкай літаратуры;
- здзейсніць параўнанне рамантызма, рэалізма, дэкаданса;
- вызначаць мастацкі стыль па творы, ацэньваць яго;
- даваць апісанне помнікаў літаратуры, адзнаку дзейнасці гістарычных асоб, дасягненняў духоўнай культуры

План вывучэння тэмы:

1. Рамантызм
2. Рэалізм
3. Дэкаданс

Праблемнае пытанне:
чаму філасофія асветнікаў
страціла свае пазіцыі ў
грамадстве з надыходам
новай індустрыяльнай эпохі?

«Век XIX, железный, воистину жестокий век!..» А. Блок. Чаму?

Асноўныя накірункі мастацкай літаратуры XIX ст.

Рамантызм

Вы даведаецеся,

1. Што стваральнікі рамантызму вынайшлі такога, што было недасягальна «мудрацам» эпохі Асветніцтва?
2. Якія пачуцці, думкі, перажыванні, учынкi літаратурных персанажаў вылучаюць іх у героі рамантычнай эпохі?
3. У чым прычына іх разладу са светам, грамадствам, з самім сабой?
4. Якія выходы з дадзенага разладу прапануюць сваім героям тварцы мастацтва рамантызму?

Рэалізм

Вы паразважаеце над тым,

1. Што прымусіла творцаў мастацтва адчуць, што рамантычныя героі не паспяваюць за часам, «старэюць», і паставіла іх перад неабходнасцю зірнуць на жыццё без рамантычнага флёру?
2. Які ён – тыповы герой рэалістаў?
3. Якія адкрыцці ў пазнанні чалавека зрабілі творцы мастацтва і якія новыя грані яго духоўнага свету ўвасобілі ў сваіх творах?

Асноўныя напрамкі мастацкай літаратуры XIX стагоддзя

Рамантызм

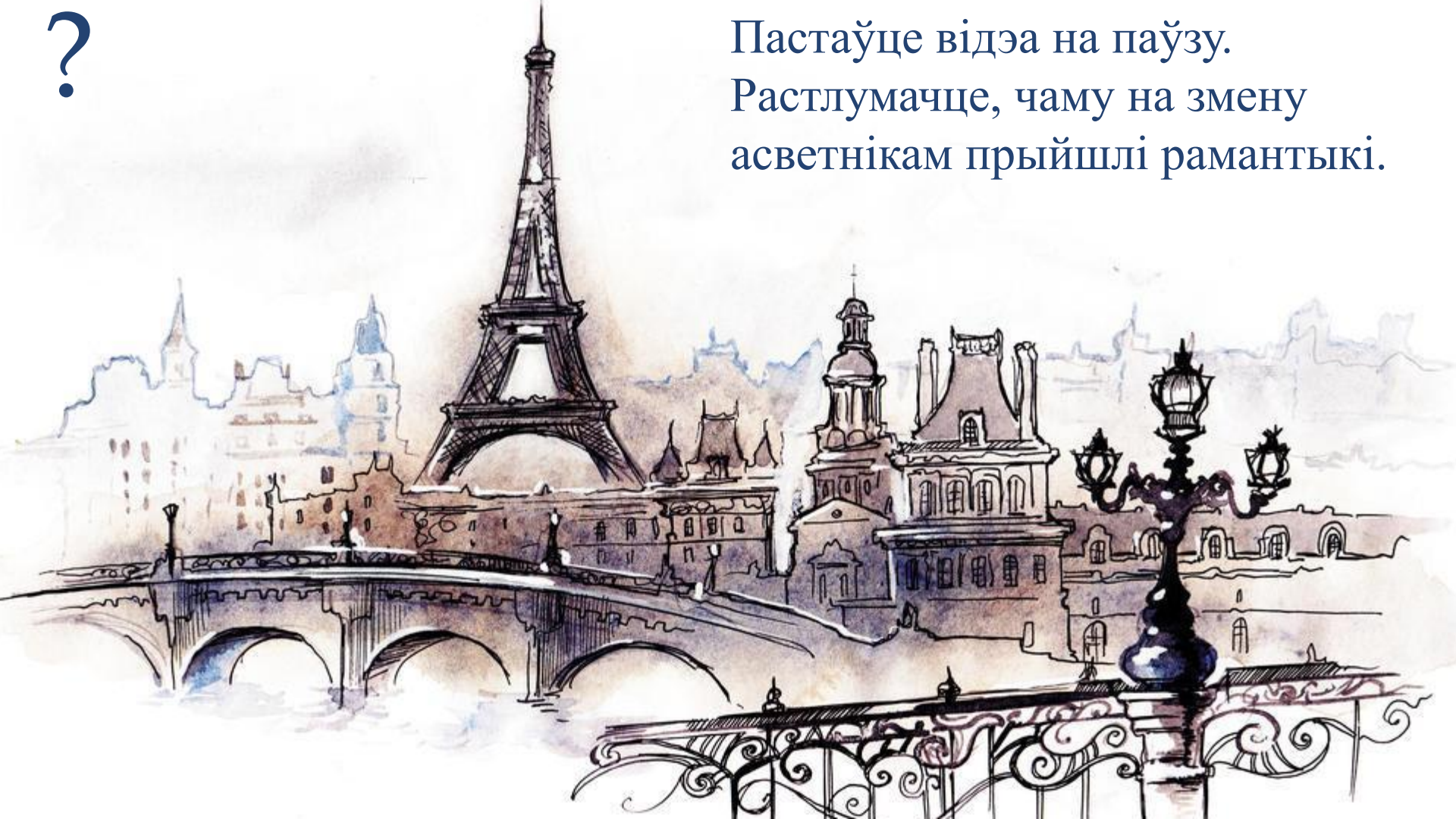
накірунак у мастацкай культуры канца XVIII - першай паловы XIX ст. Характарызуецца ўвагай да ўнутранага свету чалавека, ідэалізацыяй прыроды, паэтызацыяй гераічнай асобы, заменай рэальнай рэчаіснасці фантастычным або ідэалізаваным вобразам свету.

Рэалізм

кірунак у мастацкай культуры, прадстаўнікі якога імкнуцца аб'ектыўна адлюстроўваць навакольную рэчаіснасць.

?

Пастаўце відэа на паўзу.
Раствлумачце, чаму на змену
асветнікам прыйшлі рамантыкі.

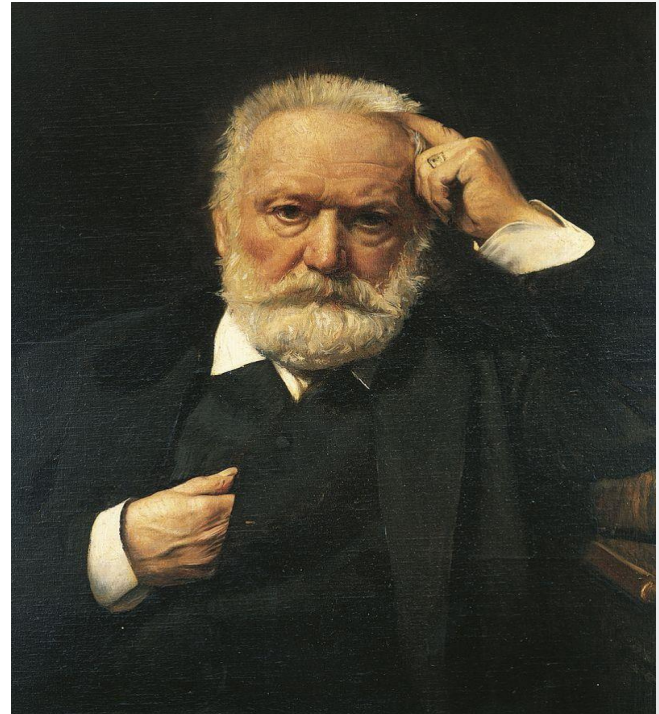

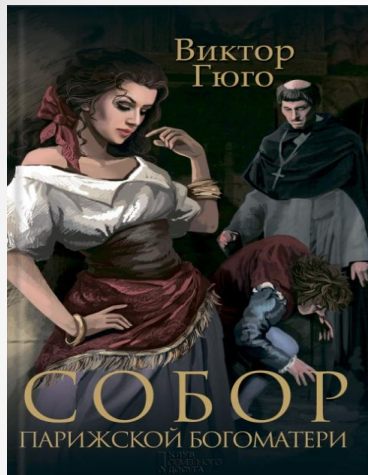
Французскі рамантызм

Віктор Гюго (1802-1885)

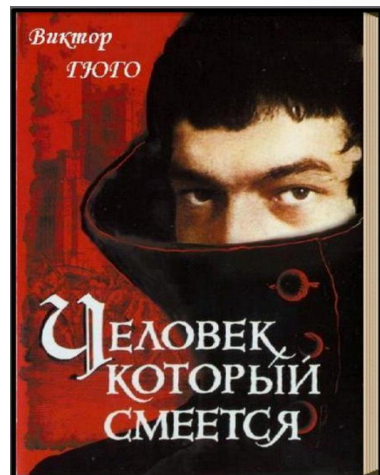
Геній Гюго праявіўся не толькі ў паэзіі, але і ў прозе, драматургіі, публіцыстыцы. Яго працавітасць была невычэрпная (поўны збор твораў пісьменніка налічвае дзясяткі тамоў).

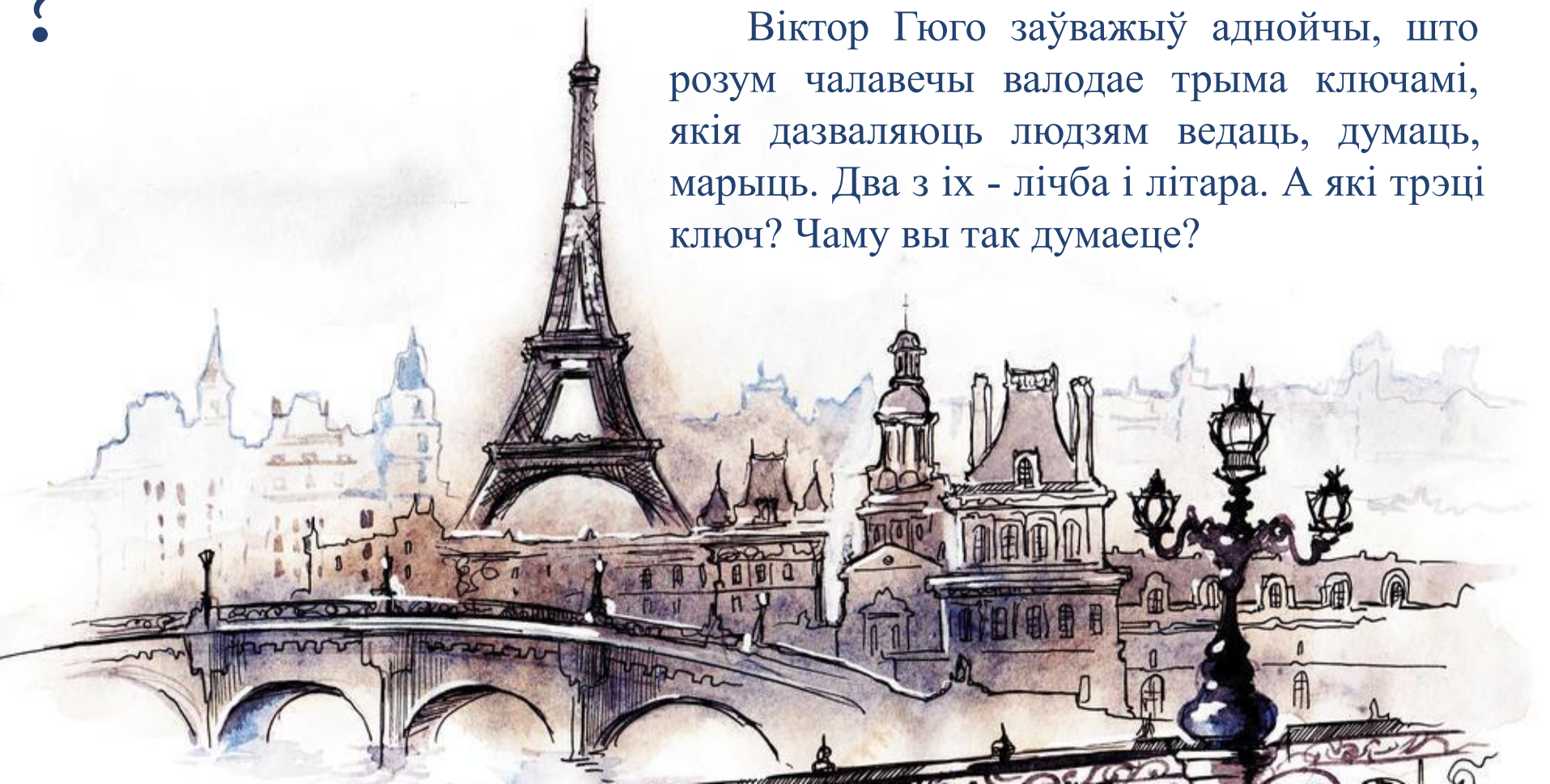
Удумайцесь ў гэтыя прарочыя радкі, напісаныя задоўга да пачатку ХХ ст.:

"Ждет будущее нас! И вот, крутятся и воя,
Сметая королей, несется гул прибоя.
Труба сигнальная народы соберет —
И в путь! Он сумрачен и страшен. Огневые
Несутся армии сквозь бури мировые."

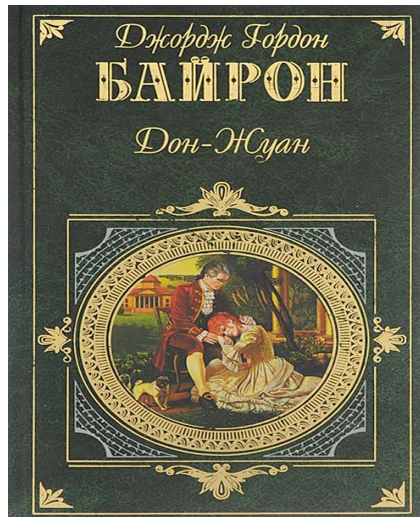

?

Віктор Гюго зауважуватиме аднойчы, што розум чалавечы валодае трыма ключами, якія дазваляють людзям ведаць, думаць, марыць. Два з іх - лічба і літара. А які трэці ключ? Чаму вы так думаеце?

Англійскі рамантызм

Джордж Гордон Байран (1788-1824)

Прачытайце вершы Дж. Байрана «Хочу я быть ребенком вольным...», «Душа моя мрачна», «Корсар – морской разбойник», ответ Дж. Т. Бичеру (Милый Бичер!).

Якія матывы гучаць у яго вершах?

Чаму героямі яго твораў становяцца асобы неардынарныя, часам дэманічныя, часта адкінутыя грамадствам, альбо самі адварнуліся ад яго і тыя, што жывуць па сваіх законах?

Адно з лепшых твораў паэта - няскончаны раман у вершах «Дон Жуан» - набліжаецца да рэалістычнаму кірунку.

Чаму Байран лічыцца нацыянальным героем
Грэцыі? Якое дачыненне мае яго дачка Ада
Лавлэйс (Байран) да праграмавання?

Англійські рамантызм

Персі Біш Шелі (1792-1822)

Як і Байран, Персі Біш Шелі (1792-1822) паходзіў з арыстакратычнай сям'і.

Падобна яму, парваў са сваім асяроддзем. Будучы студэнтам Оксфардскага ўніверсітэта, малады Шелі напісаў верш, у якім ёсць такія радкі:

«Короли, ничто не вечно,
Кроме пламенной любви,
Ваша власть не бесконечна,
Как все люди, смертны вы».

?

Адкажыце на пытанне

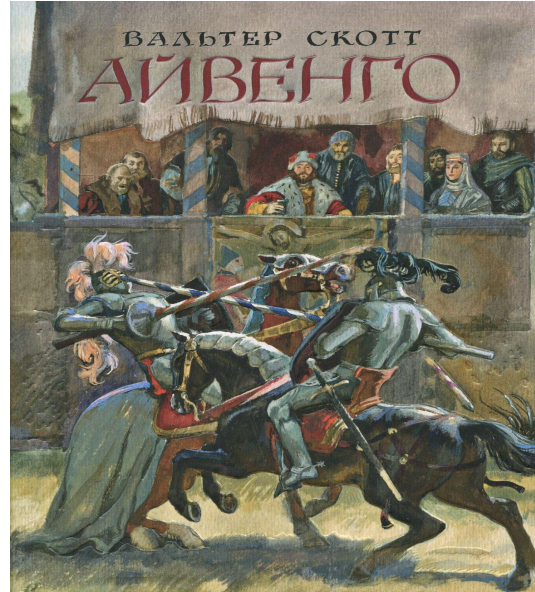
Што аб'ядноўвае творчасць П.Б. Шэлі і Дж. Г. Байрана?

У чым падабенства лёсаў гэтых паэтаў?

Англійські романтизм

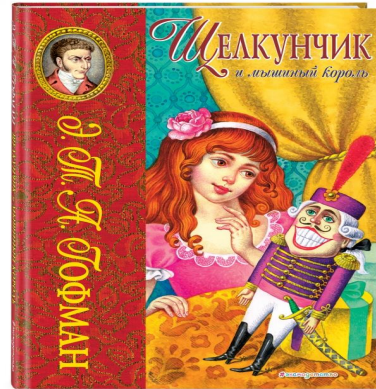
Вальтэр Скотт (1771-1832)

Лепшым раманам В. Скота «Айвенга» дагэтуль зачытваюцца і дарослыя, і дзеці.

Нямецкі рамантызм

Эрнэст Тэадор Амадэй Гофман
(1776-1822)

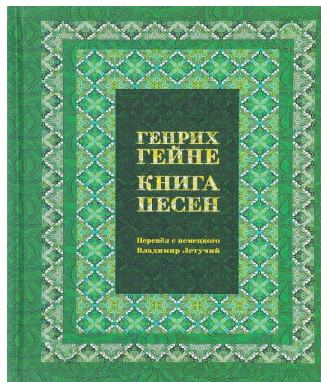

Рэальнае жыццё не прыцягвала пісьменніка. Гофман знаходзіў прытулак у свеце нястрымнай фантазіі, ствараў казачна-рамантычнае царства. Многія яго казкі сталі асновай музычных твораў (напрыклад, балет "Шчаўкунок"), якія асабліва любяць дзеці.

Нямецкі рамантызм

Генрых Гейне (1797-1856)

Яго раннія вершы, якія ўвайшлі ў зборнік «Кніга песен», прасякнуты свабодалюбівымі матывамі і блізкія да традыцый народнай песні. А ў паэме «Нямеччына. Зімовая казка» - лепшым творы Г. Гейне - ясна гучаць рэвалюцыйныя ноты.

?

Падумайце і адкажыце на пытанні!

1. Што стваральнікі рамантызму вынайшлі такога, што было недасягальна «мудрацам» эпохі Асветніцтва?
2. Якія пачуцці, думкі, перажыванні, учынкi літаратурных персанажаў вылучаюць іх у героі рамантычнай эпохі?
3. У чым прычына іх разладу са светам, грамадствам, з самім сабой?
4. Якое вайсце з дадзенага разладу прапануюць сваім героям творцы мастацтва рамантызму?

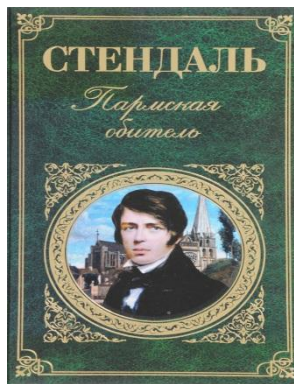

Выканайце заданне

Стварыце партрэт нейкага рамантычнага героя, прыдумаўшы яму знешнасць, гісторыю жыцця, падзеі, удзельнікам ці сведкам якіх ён мог апынуцца, паспрабуйце ад яго імя напісаць маніфест, у якім адлюстравана стаўленне героя да свайго часу.

Французскі рэалізм

Стэндаль (1783-1842)
(сапраўднае імя Анры-Мары
Бейль)

«Арриго Бейль. Миланец.
Писал. Любил. Жил».

Пісьменнік лічыў, што раман - гэта люстэрка жыцця. Сусветную славу пісьменніку прынес раман «Чырвонае і чорнае», у якім праўдзіва адлюстроўваецца французскае грамадства тых часоў.

Выканайце заданне

«Арриго Бейль. Миланец.
Писал. Любил. Жил».

Даведайцеся ў дадатковых крыніцах, у тым ліку сетцы
Інтэрнэт, што гэта за словы? Дзе яны размешчаны?
Чаму Арыга Бейль?

Французскі рэалізм

Анарэ дэ Бальзак (1799-1850)

Адрозніваўся дзіўнай працаздольнасцю. Сусветную славу яму прынесла серыя раманаў пад агульнай назвай «Чалавечая камедыя» (складаецца з 90 твораў).

!

Выканайце заданне

**Знайдзіце ў дадатковых крыніцах: як лёсы аўтараў былі
звязаны з Беларуссю?**

Англійскі рэалізм

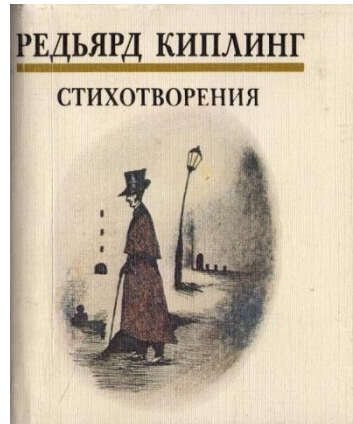
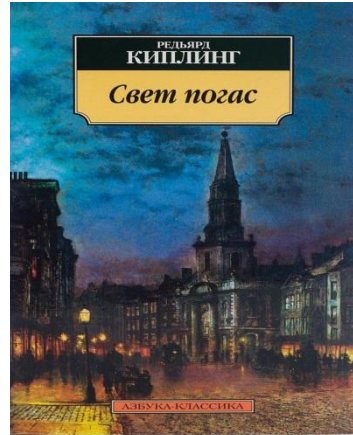

Чарльз Дзікенс (1812-1870)

Найбольш вядомыя раманы - «Дэвід Каперфілд» і «Нікалас Нікльбі», які апісваюць норавы, якія панавалі ў англійскіх школах для бедных дзяцей; «Прыгоды Олівера Твиста», дзе распавядаецца пра жыццё гарадскіх беднякоў; «Домбі і сын», які апавядае пра тое, які разбуральны ўплыў на асобу чалавека аказвае прага грошай.

Англійскі рэалізм

Джозаф Рэдзьярд Кіплінг (1865-1936)

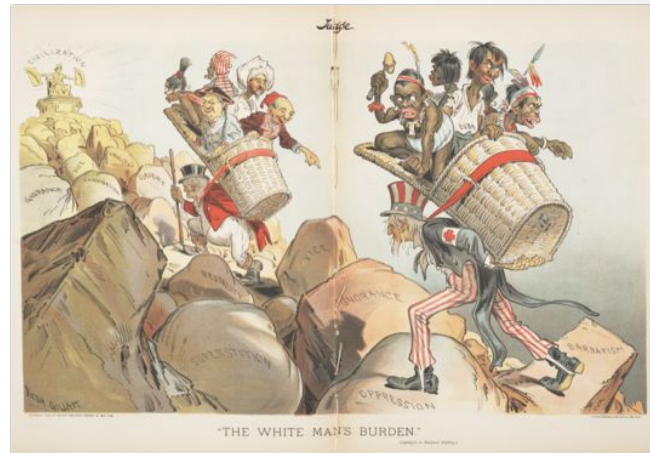
Першым з англічан ён быў адзначаны ў 1907 г. Нобелеўскай прэміі ў галіне літаратуры.

Ён не толькі апраўдваў англійскую каланіяльную палітыку, але і адстойваў ідэю перавагі белай расы.

Урывак з верша Р. Кіплінга «Несите бремя белых»

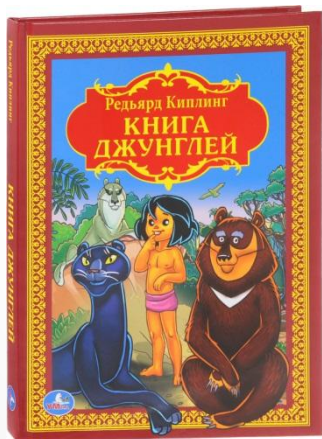
Пер. Вячеслав Родионов

Несите бремя Белых
Среди племен чужих —
Сынов своих отправьте
Служить во благо их;
Без устали работать
Для страждущих людей —
Наполовину бесов,
Настолько же детей...
Неси же бремя Белых —
Не гнись перед людьми,
А крики о свободе —
Лишь слабость, черт возьми.

Заданне. Абапіраючыся на тэкст верша, вызначыце, якія мэты праследуюць еўрапейцы ў дачыненні да жыхароў калоній? Што ж хацеў сказаць паэт сваім вершам?

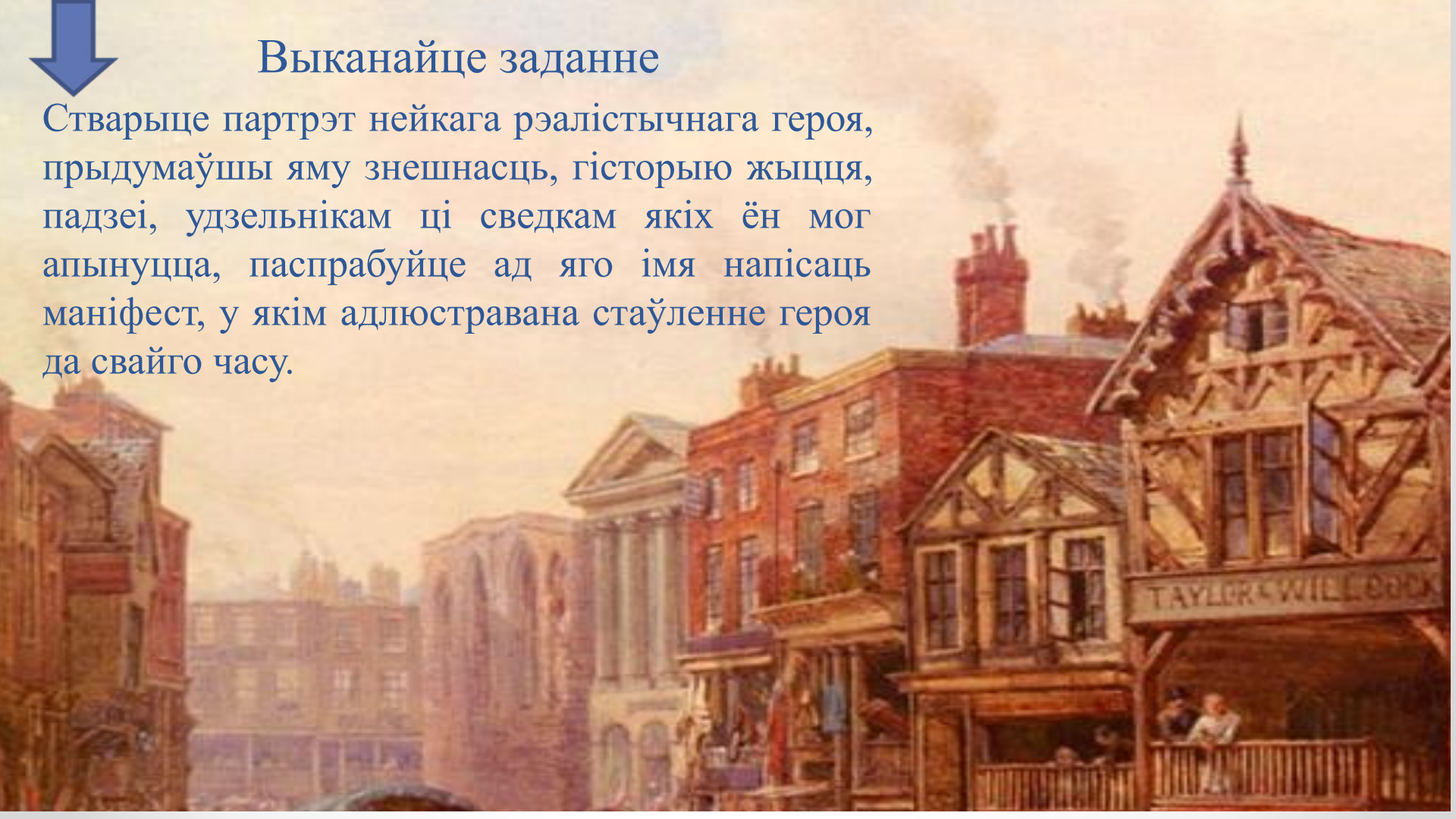
Але дзеці ўсяго свету любяць і ведаюць іншага Кіплінга. Яго «Кніга джунгляў», «Другая кніга джунгляў» і «Казкі проста так» карыстаюцца вялікай папулярнасцю да гэтага часу.

Выканайце заданне

Стварыце партрэт нейкага рэалістычнага героя, прыдумаўшы яму знешнасць, гісторыю жыцця, падзеі, удзельнікам ці сведкам якіх ён мог апынуцца, паспрабуйце ад яго імя напісаць маніфест, у якім адлюстравана стаўленне героя да свайго часу.

Падумайце і адкажыце на пытанні!

1. Што прымусіла творцаў мастацтва адчуць, што рамантычныя героі не паспяваюць за часам, «старэюць», і паставіла іх перад неабходнасцю зірнуць на жыццё без рамантычнага флёру?
2. Які ён – тыповы герой рэалістаў?
3. Якія адкрыцці ў пазнанні чалавека зрабілі творцы мастацтва і якія новыя грані яго духоўнага свету ўвасобілі ў сваіх творах?

Декаданс

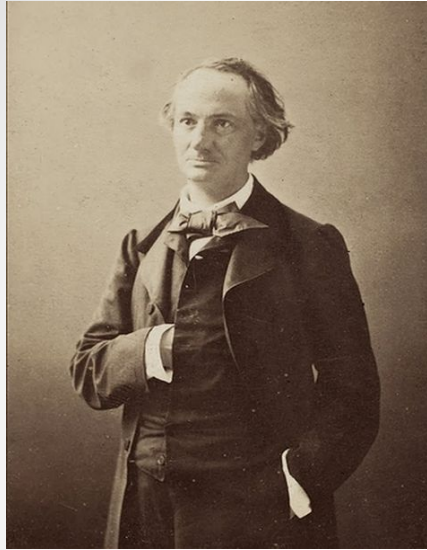
найменне крызісных з'яў у
еўрапейскай літаратуры канца XIX
стагоддзя, для якіх характэрны
настрой заняпаду, безнадзейнасці і
непрымання жыцця

?

Адкажыце на пытанне

Як вы думаеце, чаму многія літаратурныя творы канца XIX - пачатку XX ст. былі напоўнены трывожнымі прадчуваннямі?

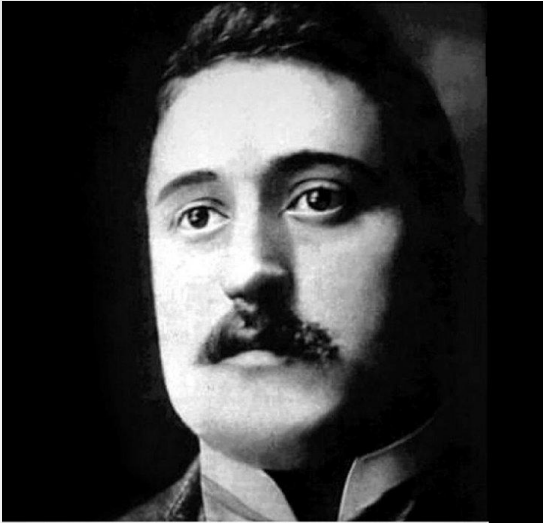
Шарль Бадлер (1821-1867)

Я знаю сладкий яд,
когда мгновенья тают
И пламя синее узор из дыма вьет,
А тени прошлого
так тихо пролетают
Под вальс томительный,
что вьюга им поет.

Вершы Шарля Бадлера былі адкрытыя і з выклікам. У іх - адчуванне трагічнасці свету, непрывабны твар жыцця. Працягам гэтага жыцця і сталі яго вершы, так званыя «Кветкі зла». Менавіта так называецца адзіны паэтычны зборнік Бадлера.

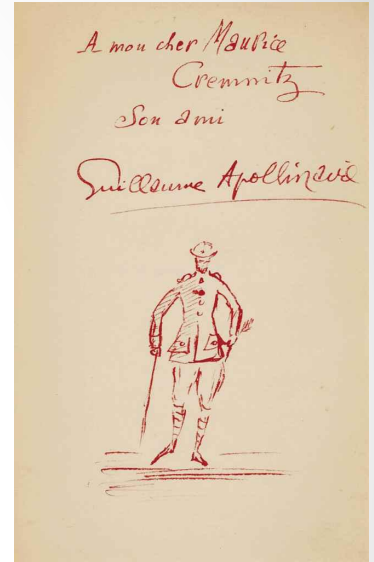
Гіём Апалінэр (1880-1918)

"Сохрани меня, память грядущих
людей!

Век, в который я жил, был концом
королей.

Умирали в молчаньи печальном они,
И величье венчало их скорбные
дни."

Трагічними прадчуваннямі напоўнены творы Апалінэра створаныя за два гады да пачатку Першай сусветнай вайны. Паэт адчувае набліжэнне навальніцы. Ён піша пра «Сонца з перарэзаным горлам», прадказвае гібель трох вялікіх імперый.

Тэст

1. Кірунак у мастацтве, для якога галоўным было ўздзеянне на пачуцці чалавека ().
2. Поўны збор твораў гэтага пісьменніка налічвае дзесяткі тамоў ().
3. За свой бунтарскі дух і выступленні на карысць англійскіх працоўных ён быў вымушаны стаць выгнанцам ().
4. Назавіце адно з лепшых твораў Дж. Байрана (раман у вершах « »).
5. Кірунак у мастацтве - сімвал заняпаду().

Для якаснага засваення матэрыялу выканайце заданні:

1. Прачытайце § 10, адкажыце на пытанні 1 – 5.
2. Выканайце тэст.
3. Пачніце запаўняць табліцу «Развіццё сусветнай навукі і культуры ў XIX-пачатку XX ст.» - запоўніце радок «Мастацкая літаратура» па ўзоры.

Для дапытлівых - індывідуальнае заданне:

Складзіце спіс найбольш папулярных оперных, драматычных, кіна- і іншых пастановак паводле твораў разглядаемага перыяду (напрыклад, П.І. Чайкоўскага. Балет "Шчаўкунок" па казцы-аповесці Э.Т.А. Гофмана).

З якімі з іх вам атрымалася пазнаёміцца? Апішыце свае ўражанні.

Для тых, хто любіць музыку, - стварыць на канале YouTube падборку музычных фрагментаў эпохі.

Выкарыстаныя крыніцы:

1. Вучэбны дапаможнік «Сусветная гісторыя Новага часу: XIX- пачатак XX ст» вучэб. дапаможнік для 8 кл. агульнаадукацыйных устаноў з бел. яз. навучання / пад рэд. В.С. Кошалева. - Мінск: Выд. цэнтр БДУ, 2018. <https://uchebniki.by/rus/skachat/id01503s>
2. Верш Кіплінга «Бремя белых»
<https://rustih.ru/redyard-kipling-bremya-belyx/>.
3. Мультфільм «Маўглі» <https://www.youtube.com/watch?v=7qc9yteqg-g>.
4. Опера «Щелкунчик»
https://www.youtube.com/watch?v=y0D9xnp9Mbc&ab_channel=DamianKudriavtsev
5. Прапануем вам: аўдыёкнігі «Айвенга» В. Скот і «Сабор Парыжскай Маці Божай» В. Гюго
<https://akniga.org/valter-skott-ayvengo>
<https://akniga.org/viktor-gyugo-sobor-parizhskoy-bogomateri>